

عنوان و نام پدیدآور : تمرین بندگی: شرح حدیث مضمار / مولف حسین انصاریان؛
 پژوهش سیدعلی اکبر موسوی.
 مشخصات نشر : قم: دارالعرفان، ۱۳۹۵.
 مشخصات ظاهری : ۲۱۶ص.
 شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۲۹۳۹-۱۹-۰۰
 وضعیت فهرست نویسی : فیپا
 فروست : سیری در معارف اسلامی؛ ۱۴.
 عنوان قراردادی : حدیث مضمار. شرح
 موضوع : انصاریان، حسین، ۱۳۲۳ - وعظ
 موضوع : احادیث خاص (مضمار) - نقد و تفسیر
 شناسه افزوده : موسوی، سیدعلی اکبر
 رده بندی دیویی : ۰۸/۲۹۷
 رده بندی کنگره : BP/۱۰الف/۸۲ت ۸ ۱۳۹۵
 شماره کتابشناسی ملی : ۴۴۲۴۴۷۴

www.erfan.ir

تمرین بندگی

- مؤلف: استاد حسین انصاریان.....
- پژوهش : سید علی اکبر موسوی
- ناظر پژوهش: سیدعلی بطحائی
- صفحه آرا: سید محمد موسوی معلم
- حروف نگار و نمونه خوان: مسعود گایینی
- چاپ : زلال کوثر
- نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۵
- تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه
- قیمت: ۱۱۰۰۰۰ ریال
- شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۲۹۳۹-۱۹-۰۰
- کلیه حقوق محفوظ و در انحصار ناشر است.....

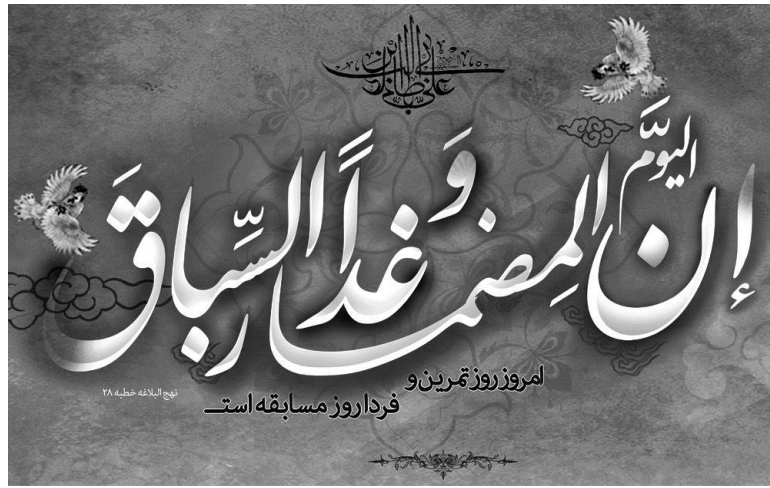
مرکز نشر دارالعرفان: قم- خیابان شهید فاطمی (دور شهر) کوچه ۱۹، پلاک ۲۷
 تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۴۰۴۲۷

سیری در معارف اسلامی
(۱۴)

تمرین بندگی

استاد حسین انصاریان

رمضان المبارک ۱۳۹۲ - مسجد حضرت امیر علیه السلام تهران

فهرست مطالب

سخن ناشر.....	۱۳
پیش‌گفتار مؤلف.....	۱۵
۱. ابعاد نگاه حضرت علی <small>علیه السلام</small> به محل تمرین.....	۱۷
نگرشی مثبت به دنیا.....	۱۷
دنیا محلی برای تمرین.....	۱۸
مصادیق پدر مهربان.....	۱۹
درخواست چشم‌پوشی از خدا.....	۲۰
پاداش روزه.....	۲۱
آفریدگار بی‌همتا.....	۲۱
رحمت خدا.....	۲۲
نظر لطف خدا.....	۲۲
دیده اِغماض.....	۲۳
شعری در طلب تساهل از خدا.....	۲۴
درب‌های هشت‌گانه بهشت.....	۲۶

۲. مصادیق برخی تمرین‌های معنوی..... ۲۹
- ۲۹ دانش امام علی علیه السلام تجلی دانش خدا.
- ۳۲ دنیا از نگاه امام علی علیه السلام.
- ۳۴ مسابقه‌ای برای بهشت.
- ۳۴ ارزش امتحان.
- ۳۵ معنای تقوا.
- ۳۶ آسایش پس از سختی.
- ۳۷ تمرین تقوا.
- ۳۸ ترجیح فقرا بر اغنیا.
- ۴۲ بهشت مشتاق بهشتیان.
- ۴۳ روزه، تقویت اراده.
- ۴۳ مفهوم «ارض» در بهشت.
- ۴۴ بُعد غیر مادی بهشت.
- ۴۵ مشکل‌گشایی با دعای شریف «کمیل».
۳. تمرین خدمت به مردم..... ۴۷
- ۴۷ ضرورت کمک به نیازمندان.
- ۴۸ کمک‌های پنهانی.
- ۴۹ معنای خمس.
- ۵۰ دلسوزان خلوت شب.
- ۵۰ چکیده مطالب.
- ۵۲ سختی تمرین‌ها.
- ۵۵ دنیا، سرای سختی.
- ۵۷ مفهوم قیومیت خدا.
- ۵۸ حکایت رأفت کودکانه و اعجاز الهی.

۵۹ پذیرش کم و بخشش بسیار.
۶۰ سختی، مقدمه راحتی.
۶۲ سختی‌های کربلا.
۶۵ ۴. تمرین کسب علم
۶۵ ارزش اندیشه.
۶۵ سفر اندیشه.
۶۶ رحمت بی‌نهایت خداوندی.
۶۷ رنج‌های پیامبر ﷺ.
۶۷ رنج‌های مسلمانان.
۶۸ نفرین یونس پیامبر ﷺ.
۶۹ حکایت گریه پیامبر ﷺ.
۷۰ روز رحمت.
۷۲ بهشت پاداشی شایان.
۷۳ شتاب به سوی بهشت.
۷۵ مصیبت حضرت زهرا ﷺ.
۷۷ ۵. تمرین تفکر و اندیشه درباره هستی
۷۷ ارزش تفکر در خلقت.
۷۸ معنای «ساعة» در فرهنگ اسلامی.
۷۹ علت رستگاری خُر.
۸۰ تفکر و بازدارندگی از گناه.
۸۱ تفکر در عواقب اعتیاد.
۸۲ حکایتی از دوران نوجوانی.
۸۴ حکایت کسوت طلبگی.
۸۵ بسترسازی تفکر در رسانه‌ها.

- ۸۸ ابوذر، حاصل تفکر و عبرت اندوزی
- ۸۹ بهشت حاصل تفکر
- ۶. اهمیت بینش زیبا به محل تمرین**
- ۹۳ درک زیبایی های دنیا
- ۹۳ نگاه نادرست به دنیا
- ۹۴ نگاه اولیای الهی به دنیا
- ۹۵ آراستن روح
- ۹۶ زیبایی های فطری
- ۹۷ عُمر مجدد
- ۱۰۰ نگاهی زیبا به دنیا
- ۱۰۱ آفرینشی احسن
- ۱۰۱ زیباترین سخن
- ۱۰۲ پیامبر خاص و پیامبر عام
- ۱۰۳ تقدم رحمت خداوندی بر دانش الهی
- ۱۰۳ همسایه زیبارویان
- ۷. سختی های محل تمرین**
- ۱۰۵ سختی های جنین در رحم مادر
- ۱۰۶ چهار عالم و سه سفر
- ۱۰۶ حکایت احترام شاگرد به استاد
- ۱۰۸ مصداق آیه شریفه ﴿ إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ﴾
- ۱۱۰ پاداش بزرگ سختی ها
- ۱۱۱ عبادت والا
- ۱۱۳ رستگاری شیعیان

۱۱۵.....	۸. تجارت در محل تمرین.....	۱۱۵.....
۱۱۵.....	امان از آتش جهنم.....	۱۱۷.....
۱۱۷.....	اصول دست‌یابی به بهشت.....	۱۱۸.....
۱۱۸.....	برکت سرشار در مال حلال.....	۱۱۸.....
۱۱۸.....	جلوه حقیقت انسانیت.....	۱۱۹.....
۱۱۹.....	حکایت خیر زیرک.....	۱۲۰.....
۱۲۰.....	علت بدبینی به دنیا.....	۱۲۱.....
۱۲۱.....	سود و زیان در دنیا.....	۱۲۲.....
۱۲۲.....	مسیر هموار بهشت.....	۱۲۳.....
۱۲۳.....	پشیمانی بی ارزش.....	۱۲۴.....
۱۲۴.....	شب جمعه، شب توبه.....	۱۲۵.....
۱۲۵.....	۹. تمرین نیکی کردن به والدین.....	۱۲۵.....
۱۲۵.....	اهمیت احترام به پدر و مادر.....	۱۲۹.....
۱۲۹.....	نیکی کردن به پدر و مادر.....	۱۳۰.....
۱۳۰.....	آزار ندادن پدر و مادر.....	۱۳۲.....
۱۳۲.....	نگرانی همیشگی پدر و مادر.....	۱۳۳.....
۱۳۳.....	ارزش نگاه محبت‌آمیز به والدین.....	۱۳۳.....
۱۳۳.....	همسایه حضرت موسی <small>علیه السلام</small> در بهشت.....	۱۳۵.....
۱۳۵.....	۱۰. تمرین صله رحم و خدمت به خلق خدا.....	۱۳۵.....
۱۳۵.....	همت بلند.....	۱۳۶.....
۱۳۶.....	تلاش برای موفقیت.....	۱۳۷.....
۱۳۷.....	همت والا در صله رحم.....	۱۳۸.....
۱۳۸.....	رباعی طلایی.....	۱۳۹.....
۱۳۹.....	همت در اطاعت از خدا.....	

- ۱۴۰ خدمت به مردم آرزوی فرشتگان
- ۱۴۱ ارزش اشک برای خدا
- ۱۴۲ وعده‌های الهی
- ۱۱. تمرین یکتاپرستی** ۱۴۵
- ۱۴۵ توحید معیار کسب ثواب
- ۱۴۷ دایره توحید
- ۱۴۸ خطر شرک
- ۱۴۹ شهر جاودان
- ۱۴۹ حیات جاویدان
- ۱۵۰ حاکمیت مطلق الهی
- ۱۲. تمرین برای تقویت انگیزه معنوی** ۱۵۳
- ۱۵۳ لذایذ زیان‌بار
- ۱۵۳ معرفت در دنیا
- ۱۵۴ حقایق ملکوتی
- ۱۵۴ لذت عبادت
- ۱۵۵ علم امام به حوادث آتی و شبهه خودکشی
- ۱۵۵ الگوی برتر
- ۱۳. راهنمایی‌ها در محل تمرین** ۱۵۷
- ۱۵۷ سود و زیان
- ۱۵۷ مفهوم شیاطین
- ۱۵۸ شیطان ظاهر و باطن
- ۱۵۹ امامان و علامت‌های هدایت
- ۱۶۲ پندهای آسمانی
- ۱۶۵ عزاداری امام زمان علیه السلام در میان دسته عزای طویریج

۱۶۶	استقامت در راه حق
۱۶۹	۱۴. پاداش تمرین‌ها
۱۶۹	توقف زمان در آخرت
۱۷۰	تلاش برای رسیدن به پاداش
۱۷۱	تمرینِ روزه
۱۷۲	آسانی پس از سختی
۱۷۳	زنده شدن پس از مرگ
۱۷۵	پاداش‌های الهی در بهشت
۱۷۷	تربت سیدالشهدا <small>علیهم‌السلام</small>
۱۷۷	بدگمانی به خدا
۱۷۹	فهرست‌ها
۱۸۱	فهرست آیات
۱۸۹	فهرست روایات
۱۹۳	فهرست انبیا، معصومین و اشخاص
۱۹۷	فهرست اماکن
۲۰۱	فهرست ادیان، مذاهب، قبایل و فرق
۲۰۳	فهرست کتاب‌ها
۲۰۷	فهرست اشعار
۲۰۹	کتابنامه

سخن ناشر

در جهان پرتلاطم امروز، آیات پرشور الهی و کلام روح‌بخش معصومین و زمزم لایزال معارف شیعه، مرهم جان‌های خسته و سیراب‌کننده تشنگان هدایت و رهایی‌بخش جویندگان از ظلمت‌های نفس است. عالمان دینی و عارفان حقیقی، غواصان این اقیانوس بیکران معرفت‌اند که گوهرهای ناب علوم قرآن و اهل بیت علیهم‌السلام را به دست آورده و به مشتاقان حقیقت عرضه می‌نمایند.

در این میان، کرسی منبر و خطابه، رسانه دیرپا و سازنده‌ای است که از دیرباز زمینه ارتباط و انتقال معارف دینی و مکارم اخلاقی را در میان عالمان و متعلمان فراهم کرده است و عالمان آگاه و هادیان دلسوز، که عمر خویش را صرف تتبع و تحقیق در آثار علمی شیعه نموده‌اند، عبادالله را به مصداق کریمه ﴿ اذْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ ﴾ با کلام نغز و لطیف خود به راه سعادت دعوت کرده‌اند.

مجموعه حاضر، که با عنوان «سیری در معارف اسلامی» در مجلدات مختلف و موضوعات متنوع در اختیار خوانندگان محترم قرار می‌گیرد، مجموعه مباحث عالمانه و ارزشمند حضرت آیه الله حاج شیخ حسین انصاریان (دام ظلّه) است که یکی از عالمان برجسته و میراث‌داران گوهر سخن در زمان خویش می‌باشد و استواری کلام و لطافت بیان نافذشان بر اهل نظر پوشیده نیست.

این گنجینه ارزشمند، حاصل نیم قرن مجاهدت‌های علمی و تبلیغی حضرت استاد جهت نشر و ترویج فرهنگ غنی شیعه بر کرسی بحث و نظر می‌باشد که به منظور پربارتر ساختن

محتوای تبلیغ دینی در جامعه و استفاده بیشتر طلاب محترم علوم دینی، به زیور طبع آراسته می‌شود.

در این مجموعه گرانقدر، تلاش شده است با تکیه بر ویرایشی روشمند و دقیق، ساختار هنرمندانه مباحث و سبک استاد در ارائه سخن از بین نرود، تا ضمن نشر فرهنگ انسان‌ساز آل‌الله علیهم‌السلام شیوه منحصر به فرد معظم‌له در تبیین معارف دینی نیز حفظ شده و به مشتاقان ارائه گردد.

مجلدی که اکنون تقدیم خوانندگان گرامی می‌شود چهاردهمین اثر از این مجموعه سترگ و دربردارنده چهارده گفتار در باب «تمرین بندگی (شرح حدیث مضمار)» می‌باشد که در رمضان المبارک سال ۱۳۹۲ در مسجد حضرت امیر علیه‌السلام تهران ایراد شده است.

این مکتوب علاوه بر دربرداشتن متن سخنرانی - که لاجرم سبک و سیاق متن را نیز نوشتاری می‌سازد - از فواید زیر خالی نیست:

- عنوان‌بندی مناسب و تفکیک مطالب و موضوعات.

- استخراج مصادر آیات و روایات و ارائه مطالب متنوع دیگر در پی‌نوشت.

- ذکر نام مستقل برای هر بحث (در انتخاب نام هر مجلد و نیز هر گفتار، غلبه موضوع

مدنظر بوده است، نه انطباق کامل موضوع و محتوا).

- مجموعه متنوع فهرست‌ها و ...

در پایان از همه عزیزانی که در به ثمر رسیدن این اثر زحمات فراوانی را متقبل شده‌اند، به ویژه جناب حجت‌الاسلام والمسلمین سید علی بطحائی معاون پژوهش و محقق گرانقدر جناب آقای سید علی اکبر موسوی کمال تشکر را داریم و امیدواریم این اثر مورد رضایت حضرت حق و اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام و مقبول نظر مبلغان دینی قرارگیرد.

موسسه فرهنگی دارالعرفان

پیش‌گفتار مؤلف

«الْحَمْدُ لِلَّهِ وَالصَّلَاةُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ وَعَلَى آلِهِ آلِ اللَّهِ»

پایه‌گذار منبر و جلسات سخنرانی برای رشد و هدایت جامعه، وجود مبارک پیامبر اسلام ﷺ بود. ارزش تبلیغ دین از طریق منبر و جلسات تا جایی بود که رسول اکرم ﷺ تا روز پایان عمرشان با کمال اخلاص، به بیان معارف دین پرداختند و در این راه زحمات سنگینی را متحمل شدند. پس از پیامبر، وجود مقدس امیرمؤمنان ﷺ ادای این تکلیف الهی را به عهده گرفتند که بخشی از سخنرانی‌های آن حضرت در کتاب بی‌نظیر نهج‌البلاغه موجود است.

امامان معصومین ﷺ، به‌ویژه حضرت امام باقر ﷺ و حضرت امام صادق ﷺ نیز تا جایی که فرصت در اختیارشان قرار گرفت و مزاحمتی از جانب حکمرانان بنی‌امیه و بنی‌عباس برایشان پیش نیامد، این مهم را به‌صورت بیان معارف الهی و رشته‌های مختلف علوم به صورتی که حجت تا قیامت بر همگان تمام باشد را به عهده گرفتند و دیگران را - که مورد اعتمادشان در علم و عمل بودند - به این مسأله تشویق کردند.

عالمان مخلص و با عمل شیعه برای حفظ دین خدا و تبلیغ معارف الهیه بر اساس قرآن و فرهنگ اهل‌بیت ﷺ، قرن به قرن تا به امروز که سال ۱۳۹۵ هجری شمسی است، این جایگاه عظیم را حفظ کردند؛ شخصیت‌هایی چون شیخ مفید، شیخ صدوق، شیخ طوسی،

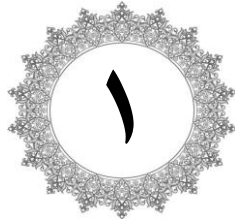

علامه محمدباقر مجلسی، شیخ جعفر شوشتری و در قرن معاصر بزرگانی چون آیه الله العظمی بروجردی، آیه الله سیدعلی نجف آبادی، آیه الله حاج میرزا علی شیرازی، آیه الله حاج میرزا علی هسته‌ای، آیه الله حاج میرزا علی فلسفی تنکابنی و... با داشتن مقام مرجعیت و مقام علمی بسیار بالا، در ماه رمضان، محرم و صفر به منبر می‌رفتند و از این طریق دین خود را به قرآن و اهل بیت علیهم‌السلام ادا می‌کردند.

این جانب حسین انصاریان که سالیانی از عمرم را در شهر مقدس قم، این آشیانه اهل بیت علیهم‌السلام، نزد بزرگانی از مراجع و اساتید مشغول تحصیل بوده‌ام، بر اساس وظیفه‌ای که احساس می‌کردم رو به جانب تبلیغ و تألیف آوردم و در این راه، فقط توفیق حق رفیق راهم بود. در زمینه تبلیغ، بیش از دوازده هزار سخنرانی در نزدیک به هفتصد موضوع مختلف بر پایه قرآن و روایات اهل بیت علیهم‌السلام و تاریخ صحیح و نکاتی از حیات پاکان و اولیای الهی پرداخته‌ام و امیدوارم تا لحظات پایان عمر و هم چنان توفیق ادای این وظیفه را از جانب حق داشته باشم. مؤسسه فرهنگی دارالعرفان، که در شهر قم در جهت نشر معارف قرآنی و فرهنگ اهل بیت علیهم‌السلام فعالیت‌های مهمی را در سطح جهانی انجام می‌دهد، بنا گذاشت متن این سخنرانی‌ها را به صورت مکتوب درآورد تا در اختیار طلاب حوزه‌ها و دانشجویان و مردم علاقه‌مند قرار گیرد و این مجموعه - که احتمالاً حدود دویست جلد خواهد شد - در آینده منبعی برای مبلغان شیعه باشد. من پس از سپاس از حضرت حق، لازم می‌دانم به خاطر تحقق این مهم از دو فرزندم و جناب حجت‌الاسلام والمسلمین حاج شیخ محمدجواد صابریان و کلیه عزیزانی که در به ثمر رسیدن این اثر متحمل زحماتی شده‌اند، تشکر کنم و از خوانندگان، به خصوص مبلغان گرامی، درخواست دعا نمایم.

فقیر: حسین انصاریان

ابعداد نگاه حضرت علی علیه السلام به محل تمرین

نگرشی مثبت به دنیا

جهان بینی امیر مؤمنان علی علیه السلام دنیا را مثبت ارزیابی و آن را عاملی برای تحول انسان در دنیا معرفی می نمایند. در نگرش حضرت علی علیه السلام، هر انسان می تواند از عمر کوتاه و محدود خود در دنیا، سودی بی نهایت کسب کند. بر هر زن و مردی لازم است تا با نگاه انبیاء علیهم السلام، امامان علیهم السلام و اولیای الهی به دنیا و چگونگی زندگی ایشان در دنیا آشنا شده و زندگی فردی و اجتماعی خود را نیز با آن مطابقت دهند. بیش تر انسان ها پس از آن که به عمق این نگاه پی می برند، از این که پیش تر با این جهان بینی آشنا نبوده اند، بشدت تأسف می خورند. امیر مؤمنان علیه السلام می فرمایند:

«أَلَا وَ إِنَّ الْيَوْمَ الْمِضْمَارُ»^(۱)

«آلا» برای هشدار دادن به مخاطبان به کار برده می شود؛ حضرت در این روایت برای بیداری از خواب غفلت، هشدار داده و به هشیاری و بینایی دعوت می نماید. چرا که جز اولیای

۱. «أَلَا وَ إِنَّ الْيَوْمَ الْمِضْمَارُ وَ عَدَا السَّبَاقُ وَ السَّبَقَةُ الْجَنَّةُ وَ الْغَايَةُ النَّارُ؛ آگاه باشید که امروز روز تمرین و فردا زمان

مسابقه است؛ پاداش و جزای برنده، بهشت و فرجام بازنده، آتش است»؛ نهج البلاغه: خطبه ۲۸.

الهی، بیش‌تر انسان‌ها پس از مُردن از این خواب بیدار می‌شوند.^(۱) گویی ایشان در این روایت، انسان‌ها را از حقیقتی آگاه کرده و در مورد خطرات بسیار نفسانی که انسان را تا پایان عمر تهدید می‌کند، هشدار می‌دهد؛ حضرت با بیان واژه «الْأَلَا» خواستار بیداری، هوشیاری و بینایی انسان‌ها هستند.

دنیا محلی برای تمرین

حدیث «إِنَّ الْيَوْمَ الْمِضْمَارُ» به تمرین‌گاه بودن دنیایی که انسان در آن زندگی می‌کند، اشاره دارد؛ دنیایی که خدا برای آدمی مقرر کرده است، حیات و مرگ در آن در جریان داشته، هر گوشه آن مجموعه‌ای از حکمت‌ها و براهین و از نعمت‌ها سرشار است. این عالم با هر آنچه که دارد، محلی برای تمرین (مضمار) است. همه آنچه که در زمین و آسمان وجود دارد، خود وسیله‌ای برای تمرین انسان‌ها در این جهان است. پروردگار همه خلقت را به تسخیر آدمی درآورده است^(۲) که او از این رهگذر به مقصد سعادت برسد. خداوند متعال به آدمی دستور داده است که در این عالم تمرین کند. البته او را بدان مجبور نساخته است؛ اما این جهان، خود فرصتی است که باید آدمی از آن بهره‌ای شایان ببرد. انسان می‌تواند با اموری همچون علم‌آموزی، تقویت اراده و افزودن بر صفات نیک، به تقویت فکر و روح خود پرداخته و برای رسیدن به سعادت تمرین نماید.

همه عبادات برای مؤمنان، نوعی تمرین برای نیرومند شدن روح و بدن است. در این جهان، هرگز مسابقه‌ای برگزار نخواهد شد؛ به بیان دیگر، همه انسان‌ها در دنیا، تا لحظه

۱. «قَالَ النَّبِيُّ ﷺ النَّاسُ نِيَامٌ فَإِذَا مَاتُوا انْتَبَهُوا؛ پیامبر اکرم ﷺ فرمودند: مردم - همگی در خواب - غفلت - به سر

می‌برند؛ هنگامی که می‌میرند، - از این خواب - بیدار می‌گردند»؛ بحار الانوار: ۶ / ۲۷.

۲. ﴿اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمْ الْبَحْرَ لِيَتَّجِرَ فِيهِ الْفُلُكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ وَلِيَتَّبِعُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ * وَسَخَّرَ

لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾؛ «خداوند است که

دریا را به سود شما به کار گرفت تا کشتی‌ها به فرمانش در پهنه آن حرکت کنند، برای اینکه جویای احسان و

روزی او شوید و شکر [نعمت‌هایش را] به‌جا آورید * [همه] آنچه را در آسمان‌ها و زمین است از جانب خودش

به سود شما به کار گرفته است، بی‌تردید در این [امور] برای مردمی که اندیشه می‌کنند نشانه‌هایی [بر قدرت و

ربوبیت و لطف خدا] است.»؛ جائیه (۴۵): ۱۲ - ۱۳.

پایانی عمر خویش، تنها در حال تمرین هستند. در این میان، برخی افراد سست و ضعیف، به تمرین کردن بی علاقه‌اند؛ آنان به تن‌پروری عادت کرده و هرگز خود را به زحمت نمی‌افکنند. گویی آنان در صدد تمرین دادن روح خود با عبادات نبوده و گویی نمی‌خواهند روح خود را قدرتمند سازند. اما کسانی که در پی تعالی و رشد معنوی خود هستند، در دنیا اهل تمرین‌اند؛ همانان که خداوند آنان را ستوده و رستگار خوانده است.^(۱) آنان تا روزی که ملک الموت جان آنان را مانند پدری مهربان از بدن‌هاشان بیستانده و آنان را به عالم دیگر منتقل سازد، همواره در سخت‌کوشی و تمرین برای رسیدن به مقصودند.

مصادیق پدر مهربان

تعبیر «الْوَالِدُ الشَّفِيقُ»^(۲) در روایات که به معنای پدری دلسوز است، درباره ملک الموت بیان شده است^(۳). براساسی^(۴) او مانند پدری مهربان، با مؤمن روبه‌رو شده و جان او را

۱. «الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ * وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ * أُولَئِكَ عَلَى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ»؛ «آنان که غیب را باور دارند، و نماز را [با شرایط ویژه‌اش] می‌خوانند، و از هر نعمت [مادی و معنوی] که روزی آنان کرده‌ایم [در راه خدا] هزینه می‌کنند * و به آنچه بر تو و به آنچه پیش از تو نازل شده ایمان دارند، و اینانند که به آخرت یقین دارند. * آنانند که از سوی پروردگارشان بر [بلندای] هدایتند، و آنانند که [بر موانع راه سعادت] پیروزند.»؛ بقره (۲): ۳ - ۵.

۲. «عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: خَصَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ وَ كَانَتْ لَهُ حَالَةٌ حَسَنَةٌ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَخَصَرَهُ عِنْدَ مَوْتِهِ فَنَظَرَ إِلَى مَلِكِ الْمَوْتِ عِنْدَ رَأْسِهِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَزْفَقَ بِصَاحِبِي فَإِنَّهُ مُؤْمِنٌ فَقَالَ لَهُ مَلِكُ الْمَوْتِ يَا مُحَمَّدُ صلى الله عليه وآله! طَبَّ نَفْسًا وَقَرَّ عَيْنًا فَإِنِّي بِكُلِّ مُؤْمِنٍ رَفِيقٌ شَفِيقٌ؛ علی بن ابراهیم از پدرش نقل می‌کند که مردی از انصار مورد عنایت پیامبر صلى الله عليه وآله بود و حال خوبی نزد ایشان داشت. پیامبر صلى الله عليه وآله در هنگام مرگ، نزد او حاضر شدند؛ - حضرت صلى الله عليه وآله - ملک الموت را حاضر و در صدد قبض روح او یافت. حضرت به ملک الموت فرمودند: با رفیق من مدارا کن! چرا که او مردی با ایمان است. ملک الموت به ایشان عرض کرد: ای محمد صلى الله عليه وآله! راحت باش؛ چشمت روشن باد! من با هر مؤمنی رفیق و مهربانم؛؛ الکافی: ۳ / ۱۳۸.

۳. البته این تعبیر، درباره حاکم اسلامی نیز آمده است. امام صادق علیه السلام در این باره فرموده‌اند: حاکم مملکت اسلامی می‌بایست مانند پدری مهربان همه فرزندان خود را تحمل کند و به سخنان ایشان گوش فرا دهد. خواسته‌های بجای آنان را برآورده و آنان را از خود طرد نسازد. از دیدگاه امام صادق علیه السلام حاکم مملکت اسلامی باید در جامعه با مردم، رفتاری همانند رفتار پدر با فرزندان خویش داشته باشد.

۴. «الْإِمَامُ الْأَيْمُنُ الرَّفِيقُ وَالْوَالِدُ الشَّفِيقُ وَالْأَخُ الشَّقِيقُ وَالْأُمُّ الْبِرَّةُ بِالْوَالِدِ الصَّغِيرِ وَمَنْعُ الْعِبَادِ فِي الدَّاهِيَةِ النَّادِ؛

می‌ستاند. چگونگی مواجهه، سلام و ادب ملک الموت با مؤمنی که عمرش به پایان رسیده و باید به عالم آخرت سفر کند، با مهربانی، محبت، مدارا و نرمی همراه است.

درخواست چشم‌پوشی از خدا

حضرت علی علیه السلام در دعای کمیل^(۱) گویی به بجا نیاوردن حق بندگی حضرت حق اقرار کرده و خویشتن را به نقص در عبادات و بندگی متهم می‌سازند. حضرت در فرازی از این دعا، از خداوند، چشم‌پوشی بر کوتاهی‌ها و تقصیرها را می‌طلبند؛

«أَنْ تُسَامِحَنِي وَ تَرْحَمَنِي؛^(۲) پس با من سهل و آسان رفتار کن و هنگام

حسابرسی اعمالم، بر من سخت مگیر!»

گاهی مشتری از میوه‌فروش درباره یک سبد میوه می‌پرسد. او همه میوه‌های آن سبد را بدون آن که خوب را از بد جدا سازد، می‌خرد. به معنای دیگر، خریدار به این که ممکن است در آن میان، شماری میوه ناسالم نیز وجود داشته باشد؛ توجهی نمی‌کند. «أَنْ تُسَامِحَنِي»، در دعای کمیل نیز به مطلبی شبیه به آنچه که بیان شد، اشاره دارد. حضرت در این درخواست، از خداوند می‌خواهد که با فضل خود، همه اعمال ایشان را بپذیرد و با عدالت‌ورزی و سخت‌گیری، حسابرسی نکند. چرا که اگر خداوند چنین کند، بیش‌تر اعمال آدمی مردود شده و تنها اندکی مقبول می‌افتد. روشن است که اندک عمل نیز نمی‌تواند بهای بهشت برین باشد.^(۳)

→

امام همدم و رفیق، پدر مهربان، برادر برابر، مادر دلسوز به کودک، پناه بندگان خدا در گرفتاری سخت است؛ الکافی: ۱ / ۴۹۵.

۱. دعای کمیل دعایی است که در روایات خواندن آن در شب نیمه شعبان و نیز در شب جمعه وارد شده است. این دعا که کمیل (از اصحاب سرّ امیر مؤمنان علی علیه السلام)، آن را از حضرتش نقل کرده است، به دعای خضر نبی علیه السلام نیز شهرت دارد.

۲. «... که بر من تسامح کرده و رحم نمایی»؛ مفاتیح الجنان: دعای کمیل.

۳. «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ أَحَدٌ إِلَّا بِرَحْمَةِ اللَّهِ. قَالُوا: وَ لَا أَنْتَ؟ قَالَ: وَ لَا أَنَا إِلَّا أَنْ يَتَغَمَّدَنِي اللَّهُ؛ پیامبر

گرامی اسلام ﷺ فرمودند: هیچ‌کس مگر با رحمت خداوند به بهشت نرود. عرض کردند: شما هم نه؟ حضرت ﷺ

←

پاداش روزه

فرشتگان که مأمور ثبت اعمال آدمی هستند، پاداش عبادات و کارهای نیک وی را بدقت می‌نویسند؛ اما آنان از نوشتن پاداش روزه ناتوانند. آنان ارزش و ثواب روزه را درک نمی‌کنند؛ از این رو، خداوند فرشتگان را از ثبت پاداش روزه باز می‌دارد.

پروردگار مهربان فرموده است:

«الصَّوْمُ لِي؛^(۱) روزه برای من است»

پروردگار با بیان لی در این روایت تصریح می‌فرماید که برخلاف حج، نماز، انفاق و مانند آن که متعلق به اداکننده آن است، روزه تنها مختص من است. حضرت حق خود باید درباره این گوهر گران‌بها با روزه‌داران معامله کند. پاداش نماز، خمس، انفاق و اخلاق نیکو معین و روشن است؛ اما روزه، مُزدی مشخص ندارد. خدا در برابر اطاعت بنده‌اش از دستور الهی و سپری کردن یک روز به روزه‌داری، خود به اعطای پاداش این عمل نیک اقدام می‌کند.

آفریدگار بی‌همتا

شخصی عرب‌زبان در ایام حج، پرده کعبه را گرفته بود و همچون مادر جوان مرده می‌گریست؛ او چنان می‌گریست که اطرافیان وی نیز از حزن گریستنش به گریه آمده بودند. گویی که می‌خواهد از شدت گریه، قالب تهی کند. او که به عربی فصیح سخن می‌گفت با خدای خویش چنین نجوا می‌کرد: خدایا! از راهی دور آمده‌ام و تنها یک پرسش از تو دارم. تو خود می‌دانی که من ثروت و زر و زیور دنیا را نمی‌خواهم؛ حتی آسایش آخرت را نیز نمی‌طلبم. خدایا! از تو می‌خواهم که اگر خدایی بهتر از خود می‌شناسی، او را به من معرفی کنی تا من دست به دامن او شوم. اگر نیز خدایی بهتر و بلندمرتبه‌تر از تو نیست، پس مرا ببذیر! باید گفت

→

فرمودند: و نه حتی من! مگر این که خدا مرا مشمول رحمت خود کند؛ کنز العمال: ۴ / ۲۵۴، ح ۱۰۴۰۷؛ مسند احمد بن حنبل: ۳ / ۵۲.

۱. «الصَّوْمُ لِي وَ أَنَا أَجْزِي بِهِ؛ روزه از من است و من بدان پاداش دهم»؛ مصباح الشریعه: ۱۳۶؛ مکارم الاخلاق (طبرسی): ۱۳۸؛ الکافی: ۴ / ۶۳.

که به راستی خداوند هرگز همتایی ندارد. بخشنده‌تر، کریم‌تر، مهربان‌تر، والاتر از خداوند مهربان، حتی قابل تصور نیست.

رحمت خدا

امیر مؤمنان علیه السلام در دعای کمیل می‌فرماید:

«بِرَحْمَتِكَ اخْفَيْتَهُ»^(۱)

با بیان این تعبیر، گویی عمل ناصالح انسان از نگاه نویسندگان اعمال (فرشتگان) پنهان نگاه داشته شده است. به دیگر سخن، گویا فرشتگان اعمال بنده را هرگز ندیده‌اند؛ چه رسد به این که آن را ثبت کنند.

اما نوشتن اعمال، تنها به سبب رحمت پروردگار است؛ یعنی رحمت خداوند از ثبت و ضبط گناهان بندگان جلوگیری می‌کند. خداوند مهربان برخاسته از رحمت گسترده خود، چنین می‌کند؛ نه به سبب غضب! بلکه به بیان دیگر، چنین نیست که خداوند به خاطر غضب از عمل بنده‌اش، عمل وی را از دید فرشتگان مخفی ساخته و در آینده، طعم شدیدترین عذاب‌ها را به او بچشاند. در حقیقت این امر در عبارت «بِرَحْمَتِكَ اخْفَيْتَهُ» نهفته است. تنها علت پنهان ماندن اعمال ناصواب بندگان، رحمت الهی است. در حقیقت، مهر سرشار و بی‌نهایت خداوندی، اجازه نمی‌دهد تا فرشتگانی که به نوشتن اعمال آدمی مأمورند، اعمال او را ببینند و بنویسند.

نظر لطف خدا

اعمال برخی در قیامت کافی نبوده و آنان را به بهشت نمی‌رساند؛ اما آنان در زندگی دنیوی خود، کارهایی کرده‌اند که امیدوارند خداوند آنان را به سبب اعمال‌شان، از عذاب جهنم برهاند. چرا که گاهی گوهر رضایت پروردگار در کاری است که بنده آن را کوچک می‌شمارد.^(۲) چنین

۱. «... به سبب رحمتت - گناهانم را - پنهان نمودی»؛ مفاتیح الجنان: دعای کمیل.

۲. «عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَخْفَى أَرْبَعَةً فِي أَرْبَعَةٍ... أَخْفَى رِضَاةً فِي طَاعَتِهِ؛ فَلَا تَشْتَصِعِرْنَ شَيْئاً مِنْ طَاعَتِهِ فَرُبَّمَا وَافَقَ رِضَاةً وَ أَنْتَ لَا تَعْلَمُ؛ امیر مومنان علیه السلام فرمودند: خداوند تبارک و تعالی، چهار چیز را در چهار چیز دیگر مخفی نموده است... یکی از آن‌ها - رضایت خود را در طاعتش مخفی کرده

اموری، باطنی درخشان داشته و آدمی را بسرعت در عالم معنا، پیش می‌برد. شخصی برای وضو گرفتن آب نداشت. وقت تنگ بود و دیگر زمانی برای نمازش باقی نمانده بود؛ شخصی دیگر که قمقمه‌ای پُر از آب، برای خوردن داشت، به او گفت: آیا برای وضو آب نیاز داری؟ گفت: بله! هر چه پول نیز بخواهی، به تو خواهم داد. او گفت: به پول نیازی ندارم. همان دم از سوی خداوند خطابی رسید؛ ای ملائکه! عمل او را محاسبه کنید که همین مقدار برای بهشت رفتن او کافی است.^(۱)

دیده اِغماض

همیشه از خداوند باید خواست که در محاسبه اعمال تساهل کرده و سخت‌گیری ننماید؛

«أَنْ تُسَامِحَنِي وَ تَرْحَمَنِي»^(۲)

زیرا آدمی در دعای کمیل به ضعف خود اعتراف می‌کند:

«أَنَا عَبْدُكَ الضَّعِيفُ؛ مَنْ بِنْدِهِ ضَعِيفٌ تَوْ هَسْتُمْ»^(۳)

است؛ پس هیچ‌یک از طاعات و عبادات را کوچک نشمار؛ چه بسا همان عبادت موافق رضا و خشنودی خداوند است و تو نمی‌دانی؛ خصال: ۱ / ۲۰۹، ح ۳۱؛ بحار الانوار: ۶۶ / ۲۷۴، باب ۳۷، ح ۷.

۱. «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَ مَنْ اخْتَفَرَ بِرَأْسِهِ لِمَاءٍ حَتَّى اسْتَنْبَطَ مَاءَهَا فَبَدَّلَهَا لِلْمُسْلِمِينَ كَانَ لَهُ كَأَجْرِ مَنْ تَوَضَّأَ مِنْهَا وَ صَلَّى وَ كَانَ لَهُ بَعْدُ كُلُّ شَعْرَةٍ مِنْ شَعْرِ إِنْسَانٍ أَوْ بَهِيمَةٍ أَوْ سُبُعٍ أَوْ طَائِرٍ عِثُّ أَلْفِ رَقَبَةٍ وَ دَخَلَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي شَفَاعَتِهِ عَدَدُ النَّجُومِ حَوْضُ الْقُدْسِ فَلَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مَا حَوْضُ الْقُدْسِ قَالَ حَوْضِي ثَلَاثَ مَرَّاتٍ؛ هر که چاه آبی را حفر کند و پس از به آب رسیدن، آن را در اختیار مسلمانان قرار دهد، پاداش او مانند پاداش کسی است که از آن وضو بگیرد و نماز بخواند، و به شمار هر موی بدن انسان‌ها یا چهارپایان یا درنده‌ها یا پرنده‌هایی که از آن آب بنوشد، ثواب آزاد کردن هزار بنده در راه خدا را در نامه اعمال او خواهند نوشت و در روز قیامت نیز به شمار ستارگان آسمان از مردم در اثر شفاعت او، حوض قدس را دریابند. راوی می‌گوید: پرسیدیم: یا رسول الله ﷺ! حوض قدس چیست؟ حضرت ﷺ سه مرتبه تکرار فرمود: حوض من؛ ثواب الاعمال: ۲۹۱؛ بحار الانوار: ۷۳ / ۳۷۱، باب ۶۷، ح ۳۰.

۲. «... که بر من تسامح کرده و رحم نمایی؛» مفاتیح الجنان: دعای کمیل.

۳. «يَا سَيِّدِي فَكَيْفَ لِي وَ أَنَا عَبْدُكَ الضَّعِيفُ الدَّلِيلُ الْحَقِيرُ الْمُسْكِينُ الْمُسْتَكِينُ؛ ای آقای من! من بنده ناتوان، ذلیل، حقیر، فقیر و درمانده توام؛ چگونه تاب چنین عذابی را دارم؛» دعای کمیل؛ مصباح المتهجد و سلاح المتعبد: ۸۴۷/۲.

چه کسی می‌تواند همچون امیر مؤمنان علی علیه السلام نماز بخواند؟ کیست که بتواند مانند فاطمه علیها السلام روزه‌داری کند؟ هیچ‌کس نخواهد توانست همانند حضرت ابراهیم علیه السلام حج بگذارد! هرگز کسی نمی‌تواند همچون امام حسین علیه السلام دین را یاری کند. خداوند در قرآن کریم می‌فرماید:

﴿يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا﴾^(۱)

انسان ناتوان آفریده شده است. بنابراین، بیش‌تر افراد، توانی برای عبادات سنگین ندارند؛ پس شایسته است که پروردگار مهربان با بندگانش با تساهل رفتار کند.

شعری در طلب تساهل از خدا

مرحوم مرشد چلوبی^(۲) در بازار تهران غذا می‌فروخت. او که سوادی نداشت، از طبع شعری خوب برخوردار بود. دیوان اشعار وی که در حدود یک‌هزار صفحه بود، در حادثه آتش‌سوزی در محل کارش سوخت. اکنون تنها دویست صفحه از سروده‌هایش برجای مانده است.

او در یکی از اشعارش در خطاب به خداوند چنین سروده است:

«در باز کن! من مرد گلچین نیستم»

مرحوم مرشد در این مصرع و در مناجات با پروردگارش می‌گوید که من زیباترین گل‌ها را در اختیار ندارم تا بتوانم با گل‌هایم منزلت را زینت کنم. اما می‌توانم زیبایی‌های بندگانت را به

۱. نساء (۴): ۲۸؛ «خداوند می‌خواهد [با تشریح احکام و قوانین، بار مشکلات و پیچیدگی‌های زندگی را] بر شما آسان کند؛ زیرا انسان ناتوان آفریده شده است.»

۲. حاج میرزا احمد عابد نهاوندی عارف و شاعری بود که متخلص به ساعی بود و به حاج‌مرشد چلوبی شهرت داشت. وی در بازار تهران، جنب مسجد جامع، طبایخی داشت و هر هفته برای مردم سخنرانی می‌کرد. شعرخوانی، پند و اندرز کردن وی سبب شد تا به حاج‌مرشد معروف شود. تنها نسخه دیوان اشعار عرفانی ساعی در زمان خودش در آتش‌سوزی دکانش سوخت. از این رو، دیوان او پس از تدوین اشعار به‌جامانده، به دیوان سوخته مشهور شد. او اجازه چاپ اشعار خود را نمی‌داد. دیوان او پس از درگذشتش تاکنون چندین بار طبع گشته است. وی حدود نود سالگی در ۲۵ شهریور ۱۳۵۷ هجری شمسی در تهران درگذشت. قبر وی جنب ابن‌بابویه تهران و در مسجد ماشاءالله است.

تماشا بنشینیم. من می‌توانم تماشاگر امیر مؤمنان علی علیه السلام، امام حسین علیه السلام، قمر بنی‌هاشم علیه السلام، عالمان ربانی و تمام نعمت‌هایت باشم. اما خود نمی‌توانم همچون عبدی صالح مثل قمر بنی‌هاشم علیه السلام باشم؛ چرا که ذلیل و ناتوانم؛ پس در حساب اعمالم با من مسامحه کن!

اگر خداوند کریم بندگان حقیر خود را با انبیاء علیهم السلام، ائمه علیهم السلام و اولیا که بزرگ مردان طریق عبادت و بندگی‌اند، قیاس نماید، بندگان به‌طور حتم محکوم خواهند گشت. از این رو، خداوند اعمال هر بنده را به‌قدر وسع و ظرفیت او می‌سنجد. ^(۱) بنده‌ای ضعیف که گاهی نمازش را با حضور قلب و گاهی نیز با کسالت می‌گذارد یا عبدی که روزه‌داری چنان ناتوانش می‌کند که او را از فیض به مسجد رفتن باز می‌دارد و یا کسی که آرزو می‌کند که ای کاش خداوند ماه مبارک رمضان را همیشه در روزهای کوتاه زمستان قرار می‌داد، توانی برای حضور در محکمه عدل الهی را ندارد. از همین رو، باید از خداوند طلب کرد تا با تساهل با بندگانش برخورد کند؛ ^(۲) حتی آن زمان که ملک الموت برای قبض روح شخص مأمور می‌شود؛ تا این که در آن

۱. «لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ»؛ «خداوند هیچ‌کس را جز به اندازه طاقتش تکلیف نمی‌کند، هرکه کاری [پسندیده] انجام داده به سود خود اوست، و هرکه کاری [زشت] مرتکب شده به زیان خود اوست، [مؤمنان می‌گویند:] پروردگارا! اگر [انجام دستوری را] فراموش کردیم، یا مرتکب اشتباه شدیم ما را مجازات مکن، پروردگارا! تکالیف سنگینی آن‌گونه که بر عهده پیشینیان ما گذاردی بر عهده ما مگذار، پروردگارا! تکلیفی که طاقتش را نداریم بر ما واجب نکن! از ما بگذر، و ما را بیامرز، و به ما رحم کن! تو سرپرست مایی، پس ما را بر کافران پیروز کن!»؛ بقره (۲): ۲۸۶.

۲. «قال سيد الساجدين علیه السلام في دعائه في اللجاء إلى الله تعالى من أدعية الصحيفة الكاملة: اللهم إن تشأ تعف عني فبفضلك، وإن تشأ تعدبنا فبعذلك، فسهل لنا عفوك بمنك، و أجزنا من عذابك بتجاوزك، فإنه لا طاقة لنا بعذلك، و لا نجاة لأحد منا دون عفوك؛ امام سجاده علیه السلام در دعایی در التجا به خداوند از دعاهای «صحیفه سجاده» می‌فرمایند: خدایا! اگر بخواهی ما را عفو کنی، به فضل و احسانت عفو می‌کنی؛ اگر نیز بخواهی عذابمان کنی، به عدالت عذاب می‌کنی. عفو را از سر منتت بر ما آسان کن و ما را به چشم‌پوشی و گذشتت، از عذابت پناه ده! مسلماً ما توان تحمل عدالتت را نداریم و برای هیچ‌یک از ما بدون عفو، نجاتی میسر نخواهد بود»؛ منهاج البراهه فی شرح نهج البلاغه: ۱۴ / ۳۵۶.

لحظه نیز او مثل پدری مهربان با بندگان رفتار کند!
تا زمانی که انسان در دنیا زندگی می‌کند، در حال تمرین کردن بوده و مسابقه‌ای در میان نیست. امیر مؤمنان علی علیه السلام می‌فرماید:

«روز مسابقه، فردای قیامت است؛ وَ عَدَا السَّبَاقُ»^(۱).

در مسابقات، به پیروز نهایی، جایزه می‌دهند. امیر مؤمنان علی علیه السلام می‌فرماید: پاداش این مسابقه بهشت است. «السَّبَقَةُ» به معنای مسابقه و «الجَنَّةُ» پاداش آن است. در قیامت پس از این که همه مردم از قبرها برانگیخته شدند، به آنان گفته می‌شود که آنان که دنیا را محلی برای تمرین دانسته و در آن به تمرین پرداختند و درصدد به دست آوردن فضائل و نیکی‌ها (مانند کسب علم، زدودن رذایل اخلاقی از قلب، آراستن دل به زینت‌های خلقی و رسیدن به قلب سلیم) بودند، می‌توانند به سوی بهشت حرکت کنند. پس لازم است اهل ایمان دنیا را محلی برای تمرین خود قرار داده و تا آنجا که در توان دارند، خود را به قرب الهی نزدیک‌تر گردانند. باید گفت که یکی از عالی‌ترین تمرین‌ها، روزه‌داری در ماه مبارک رمضان است؛ زیرا خداوند فرموده است:

«الْصُّومُ لِي وَ أَنَا أُجْزِي بِهِ»^(۲)؛ روزه برای من است و خود عهده‌دار پاداش آن هستم».

پاداش این مسابقه نیز نعمت‌های مادی بهشت نیست؛ بلکه پاداش آن تنها نزد پروردگار هستی است.

درب‌های هشت‌گانه بهشت

نام یکی از ابواب هشت‌گانه بهشت، روزه‌داران است. آنان در قیامت از میان جهنم عبور

۱. «أَلَا وَ إِنَّ الْيَوْمَ الْمِصْمَارَ وَ عَدَا السَّبَاقُ وَ السَّبَقَةُ الْجَنَّةُ وَ أَعْيَاةُ النَّارِ؛ آگاه باشید که امروز روز تمرین و فردا زمان مسابقه است؛ پاداش و جزای برنده، بهشت و فرجام بازنده، آتش است»؛ نهج البلاغه: خطبه ۲۸.
۲. مصباح الشریعه: ۱۳۶؛ الکافی: ۴ / ۶۳؛ مکارم الاخلاق «طبرسی»: ۱۳۸.

می‌کنند؛ اما چون سپری به‌نام روزه دارند، آتش در آنان اثری نخواهد کرد.^(۱) روزه یکی از مؤثرترین عبادات در تحقق معنای تمرین در دنیاست. در ماه رمضان، برنامه‌هایی تربیتی و بسیار عالی از سوی خداوند برای بندگان تعیین شده است که تأثیری بسزا در روح آدمی دارند. یکی از آن برنامه‌های تمرینی همان تحمل گرسنگی و تشنگی در این ماه شریف است. برنامه‌ای که ثمراتی فراوان برای انسان مؤمن به ارمغان می‌آورد.

۱. «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنَّ لِلْجَنَّةِ بَابًا يُدْعَى الرَّيَّانَ لَا يَدْخُلُ مِنْهُ إِلَّا الصَّائِمُونَ؛ پیامبر خدا ﷺ فرمودند: بهشت دری ویژه به‌نام ریّان دارد که هیچ‌کس جز روزه‌داران از آن وارد نمی‌شود»؛ معانی الاخبار: ۴۱۰؛ «قال رسول الله ﷺ: الصَّوْمُ جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ؛ رسول خدا ﷺ فرمودند: روزه، سپری است که روزه‌دار را از آتش جهنم حفظ می‌کند»؛ بحارالانوار: ۴ / ۶۲.